

Valtiovarainvaliokunnan verojaostolle

Asia: HE 141/2024 vp

Sanaston lausunto hallituksen esityksestä arvonlisäverokantojen muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Sanasto ry, Sanasto rf on valtakunnallinen kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö, joka valvoo kirjallisuuden tekijöiden oikeuksia ja etuja. Edustamme yli 17 000 kirjallisuuden tekijää. Sanaston jäsenjärjestöjä ovat Suomen tietokirjailijat ry, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry sekä Finlands svenska författareförening rf. Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa.

Sanaston pääviestit:

- Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veropolitiikka kannustaa työntekoon ja yrittäjyyteen. Kirjamyynnin ja tekijänoikeuskorvausten osalta alv-korotus on tämän hallitusohjelmakirjauksen vastainen: se vähentää kirjallisuuden tekijöiden kannusteita tehdä omaa työtään.
- Valtiontalouden säästötarpeet tulisi kohdentaa siten, että veronkorotukset eivät kohdistu tekijöihin ja heidän työnsä tuloksesta maksettaviin korvauksiin. Kirjoja ja lainauskorvausta koskeva alv-kannan korotus 40 prosentilla laskee kirjallisuuden tekijöiden tuloja molemmista ansaintasuunnista: se vähentää tuloja kirjamyynnistä sekä laskee tekijänoikeuskorvausta kirjallisuuden ilmaisesta kirjastolainaamisesta. Tämä suunta on täysin väärä: **Kirjallisuuden tekijöillä pitää olla mahdollisuus tulla työllään toimeen.**
- Kirjoja koskevan alv-kannan kiristäminen on täysin ristiriidassa sivistystä ja osaamista korostavan valtion hallitusohjelmaan kirjattujen lukemista ja lukutaitoa koskevien tavoitteiden kanssa. Kirja ei ole haittaverotettava tuote eikä kirjojen hinnan nostaminen edistä lukutaitoa tai osaamista. Huoli koskee etenkin lasten ja nuorten lukemista, sillä heidän kohdallaan kirjan hinnalla on ostopäätöstä tehdessä tutkitusti merkitystä.
- Kirjojen ja lainauskorvauksen alv-kannan korotuksen vaikutukset saattavat olla paljon monisyisemmät ja syvemmät kuin hallituksessa on selvitetty. Arvonlisäveron korotus voi toteutuessaan aiheuttaa kirjallisuuden, kirjojen saatavuuden ja alan työllisyyden sekä osaamisen ja oppimisen alalla sellaista tuhoa, jota oletetut arvonlisäveron tuotot valtionbudjettiin eivät pysty paikkaamaan edes pitkällä aikavälillä.

1. Lukemisen verottaminen Euroopan kärkekastissa ei tue hallitusohjelmataavoitteita eikä oman kielen säilymistä – erityishuolena vaikutukset nuorten lukutaitoon

Kirjoja koskevan verokannan kiristäminen 10 prosentista 14 prosenttiin nostaa Suomen Euroopassa kirjallisuutta toiseksi tiukimmin verottavaksi maaksi. Tämä on ristiriitainen päätös lukemisen ja lukutaidon merkitystä korostavalle valtiolle. Vuonna 2022 hyväksytyn arvonlisäverodirektiivin mukaan EU:n jäsenvaltiot voivat alentaa arvonlisäveron 0 prosenttiin painetuille ja digitaalisille kirjoille sekä lehdille. Näin on toimittu mm. Isossa-Britanniassa ja Norjassa. Kirjojen arvonlisäveroprosentin keskiarvo Euroopassa on 6 prosenttia. Etenkin Suomen kaltaisella pienellä kieli- ja kulttuurialueella arvonlisäveroa koskevat ratkaisut tulisi nähdä arvovalintoina ja tekoina lukutaidon ja kotimaisten kieliemme säilyttämiseksi. Kukaan muu maailmassa ei voi puolestamme vaalia kieltämme tai julkaista kirjallisuutta, jota kotimaisella kirja-alalla julkaitaan.

Hallitusohjelmassa on päätetty vahvistaa etenkin lasten ja nuorten lukutaitoa, ja nämä tavoitteet täytyy ottaa huomioon arvonlisäverotuksesta päätettäessä. Jos arvonlisäveron korotus siirtyy jatkossa suoraan tai edes osin kirjan hintaan kuluttajan maksettavaksi, on todennäköistä, että veronkorotus näkyy kuluttajakäyttäytymisen muutoksena. Kirjamyynätiin kohdistuva arvonlisäveron korotus uhkaiäi etenkin jo ennestään heikosti toimeentulevien kivijalkakirjakauppojen olemassaoloa ja siten supistaiäi kirjatarjontaa. Innostavien ja lukijaa puhuttelevien kirjasiälttöjen saatavuus on yksi merkittävimpiä lukutaitoon ja -intoon vaikuttavia asioita.

Hallituksen esityksen kohdassa 4.2.3 hintojen on arvioitu nousevan korotuksen myötä 3,6 prosenttia. Suomi lukee 2023 -tutkimuksen mukaan kirjan hinnan merkitys ostopäätöksessä on kasvanut: hinnalla on yhä suurempi vaikutus ostopäätökseen etenkin viihde- ja kaunokirjallisuudessa sekä nuortenkirjallisuudessa.¹

Nuorten lukutaidon heikentyessä on tärkeää etsiä keinoja tukea lukutaidon oppimista ja lukevaa elämäntapaa: lukutaidon ja lukemisen ongelmia ei ratkaista sillä, että lukemisesta tehdään kalliimpaa. Vuoden 2018 PISA-tutkimuksen mukaan peruskoulun päättävistä suomalaisnuorista lähes 14 prosentilla on niin heikko lukutaito, ettei se riitä yhteiskunnassa toimimiseen. Nyt, vuoden 2022 PISA-tutkimuksen mukaan, heikosti lukevia on jo joka viides.² Neljäsluokkalaisista heikosti lukevien lasten osuus puolestaan on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa ja erittäin heikosti lukevien tuplaantunut viimeisten viiden vuoden aikana.³ Heikko lukutaito on yhä useammin este myös aikuisten työllistymiselle Suomessa.⁴ Riittävä lukutaito on yhteiskunnassa

¹ <https://kirjakauppaliitto.fi/wp-content/uploads/2023/04/Suomi-lukee-2023-medialle.pdf>

² Hiltunen, Ahonen, Hienonen ym.: PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. | <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165295>

³ Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023. | <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/86985>

⁴ <https://lukukeskus.fi/news/heikko-lukutaito-esteena-tyollistymiselle/>

toimimisen ehto, jonka perusta luodaan lukevan elämäntavan kautta. Se antaa suojaa myös informaatiovaikuttamista sekä yhteiskunnan jakautumista vastaan. Lisäksi hyvällä lukutaidolla on suora yhteys oppimiseen.

Kirjojen arvonlisäverotuksen kiristäminen ei tue tavoitetta huolehtia suomalaisten lukutaidosta ja osaamisesta. Nykyisen lainsäädäntömme mukaan kirjat kuuluvat alennettuun 10 prosentin verokantaan nimenomaan kulttuuripoliittisista syistä.

2. Verokannan korotus vähentää kirjallisuuden tekijöiden kannusteita tehdä omaan työtään – se leikkaa heidän tulojaan monesta suunnasta

Luovalla alalla nimenomaan sisällön tekijät ovat ratkaisevassa asemassa koko luovan alan kehittymisen ja kasvun kannalta. Nyt esitetty alv-korotus iskee monesta suunnasta suoraan luovan talouden keskeisen kasvuvoiman ytimeen, ja yhdessä muiden säästötoimien kanssa kurjistaa nimenomaan luovan alan sisällön tuottajien (ml. kirjallisuuden tekijöiden) toimintaedellytyksiä. Myöskään vienti ei voi kasvaa tarjonnan supistuessa ja sisältöä tuottavien tekijöiden kadotessa alalta.

Orpon hallitusohjelman mukaan hallituksen veropolitiikka kannustaa työntekoon ja yrittäjyyteen. Kirjamyynnin ja tekijänoikeuskorvausten osalta alv-korotus on tämän hallitusohjelmakirjauksen vastainen, sillä se vähentää kirjallisuuden tekijöiden kannusteita tehdä omaa työtään. Edelleen hallitusohjelman mukaan kotitalouksien ostovoimaa vahvistetaan keventämällä työn verotusta. Kirjamyynnin ja tekijänoikeuskorvausten osalta alv-korotus – vastoin hallitusohjelman kirjausta – kiristää kirjallisuuden tekijöiden tekemän työn verotusta ja heikentää heidän mahdollisuuttaan tulla toimeen omalla työllään. Kirjailijat ja kääntäjät, kuten suurin osa muistakin taiteilijoista ja luovan alan tekijöistä, ovat pääsääntöisesti itse itsensä työllistäviä, yrittäjiä tai freelancereita, joiden tulot koostuvat teosten myynnistä ja muista tekijänoikeustuloista.

Alv-kannan korotus iskee kirjallisuuden tekijöiden tuloihin monesta suunnasta, sillä korotus koskee paitsi kirjamyyntiä myös kirjastolainauksesta maksettavaa lainauskorvausta ja tekijänoikeusjärjestöjen kirjallisuuden käytöstä tekijöille keräämiä tuloja.

1) Kirjoja koskeva verotus (85 a § 1 mom. kohta 7): Kirjamyyntiin kohdistuva arvonlisäveron korotus uhkaa etenkin painetun kirjan myyntiä ja kivijalkakirjakauppojen toimintaa – ja siten myös laajemmin painetun kirjallisuuden saatavuutta. Hallituksen esityksen mukaan odotettavissa on, että kotitaloudet sopeuttavat ja vähentävät kulutustaan, ja korotus siirtyy ainakin osittain tuotteen hintaan. Kuluttamisen vähentyminen näkyy pidemmällä aikavälillä teosvalikoiman kaventumisena sekä alan työllisyydessä. Kirjallisuuden tekijöiden tulot pienevät, kun kirjojen myyntiluvut laskevat tai vaihtoehtoisesti kasvanut alv-osuus laskee tekijän saamaa osuutta kirjamyynnistä. Esitetyn alv-korotuksen myötä jatkossa kirjailija saa kirjansa myynnistä

joka tapauksessa reilusti pienemmän osuuden kuin verottaja: uutuuskirja maksaa kaupassa keskimäärin 30 euroa, ja kaunokirjallisen teoksen kirjoittajan mediaaniansio per painettu kirja on 2,68 euroa.⁵ Näin kirjailijan osuus kirjansa kaupallisesta hyödyntämisestä on keskimäärin 8,9 prosenttia. Kirjan arvonlisäveron nosto 14 prosenttiin tekisi valtion osuudesta kohtuuttoman suuren verrattuna tekijän saamaan osuuteen.

Hallituksen esityksessä ei ole yksilöity kirjoja koskevan alv-korotuksen odotettuja tuottoja tai sitä, minkälainen osuus tämän kuluista kohdistuisi julkisyhteisöille: yksityisten kuluttajien lisäksi ison siivun alv-korotuksesta maksaisivat julkinen sektori ja kunnat peruskouluun ja toiselle asteelle tehtyjen julkisten kirjahankintojen myötä. Oppimateriaalien myynti kattaa kaikkiaan noin 44 prosenttia kaikesta kirjamyynnistä.⁶ Lisäksi yleiset kirjastot tekevät julkisia ostohankintoja.

2) Tekijänoikeustulojen verotus (85 a § 1 mom. kohta 10, 45 §:n 1 mom. kohdat 3–5):

Tekijänoikeusjärjestöjen tekijöille keräämien tekijänoikeustulojen verotus on sijoitettu alennettuun 10 prosentin verokantaan siksi, että verorasitus ei muodostuisi liian korkeiksi niille toimijoille, jotka eivät pysty arvonlisäveronvähennystä hyödyntämään. Hallituksen esityksen kohdassa 4.2.1 myös todetaan, että mm. kirjailijoiden, säveltäjien ja esiintyvien taiteilijoiden tekijänpalkkioiden ja tekijänoikeusjärjestöjen saamien tekijänoikeuteen liittyvien korvauksien osalta vaikutukset arvonlisäveron tuottoon ovat vähäiset.

Erityisen ison loven tekijöiden tuloihin tekisi lainauskorvausta koskeva veronkorotus: se leikkaisi verojen muodossa nykyisestä määrärahasta yli 530 000 euroa. Tämäkin vähennys kohdistuisi suoraan tekijöiden tuloihin eli lainauskorvausta teostensa ilmaisesta kirjastokäytöstä saaviin kirjallisuuden, kuvan ja musiikin tekijöihin sekä e-lainaamisen osalta äänikirjojen lukijoihin.

Kipeimmin lainauskorvauksen väheneminen osuisi ammattikirjailijoihin ja -kääntäjiin, joiden vuosituloista lainauskorvaus muodostaa merkittävän osan. Kirjojen kirjastolainaaminen ei ole vähentynyt, vaan päinvastoin: vuonna 2023 painettuja kirjoja lainattiin yleisistä kirjastoista enemmän kuin 15 vuoteen.⁷ Samaa aikaan kirjallisuuden sähköinen käyttö on yleistynyt painettujen teosten lainaamisen rinnalla. Jos alv-korotus toteutuu, kirjallisuuden tekijät saavat kasvaneista lainamääristä huolimatta ensi vuonna aiempaa pienemmän korvauksen teostensa hyödyntämisestä.

Lainauskorvausmääräraha on fyysisten teosten osalta 15,6 miljoonaa euroa ja nk. e-lainauskorvaukselle on varattu 1 miljoona euroa. Kokonaismäärärahasta maksetaan tällä hetkellä veroa

⁵ Suomen Kirjailijaliiton tulotutkimus 2023. | <https://kirjailijaliitto.fi/kirjailijana-yhteiskunnassa/liiton-tutkimukset-ja-selvitykset/medialle-tulotutkimus-2023/>

⁶ <https://tilastointi.kustantajat.fi/vuositolasto/2023>

⁷ Suomen yleisten kirjastojen tilastot. | <https://tilastot.kirjastot.fi/index.php?lang=fi>

10 prosenttia. Alv-korotuksen myötä lainauskorvauksesta leikkaantuisi verojen muodossa pois yli 2 miljoonaa euroa entisen verokannan mukaisen 1,5 miljoonan euron sijaan. Hallituksen esityksen mukainen suunta on väärä, sillä lainauskorvausmäärärahan korottamista on odotettu jo vuosikausia. Edellisen, vuonna 2016 tehdyn korotuksen jälkeen elinkustannukset ovat nousseet yli 20 prosenttia, mikä on tarkoittanut tekijöille jatkuvasti heikentyvää taloudellista asemaa. Eduskunta on tehnyt lausuman lainauskorvausmäärärahan korottamisen puolesta vuonna 2021. Myös valtiovarainvaliokunta on valtion talousarviota koskevassa mietinnössään joulukuussa 2023 painottanut lainauskorvausmäärärahan korottamisen tärkeyttä.

Suomalaisten osaamisen ja lukutaidon tason, kirjallisuuden tekijöiden toimeentulon sekä kotimaisilla kielillä kirjoitetun kirjallisuuden tulevaisuuden vuoksi pyydämme vakaasti harkitsemaan kirjoja ja tekijänoikeuskorvauksia koskevan arvonlisäverokannan säilyttämistä 10 prosentin verokannassa sanoma- ja aikakauslehtien ja yleisradiotoiminnan kanssa.

Muistutamme, että kotimainen kirjallisuus on osa kansallista ja kielellistä ydintämme, ja siitä me voimme pitää huolta vain Suomessa. Kirja ei ole haittaverotettava tuote, ja kirjallisuuden tekijät ansaitsevat mahdollisuuden elää omalla työllään.

Helsingissä 16. päivänä lokakuuta 2024

Niina Vettensola

Toiminnanjohtaja
Sanasto ry, Sanasto rf

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300 | info@sanasto.fi | sanasto.fi

